

دانش و پژوهش در علوم تربیتی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)
شماره اول - بهار ۱۳۸۳
صص ۴۳-۵۶

بررسی میزان فایده‌درسیهای اصلی و تخصصی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی از نظر فارغ‌التحصیلان دانشگاه شیراز شاغل در آموزش و پرورش

محسن خادمی^۱ - سید محمد باقر پورحقیقی زاده^۲

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی میزان فایده‌درسیهای اصلی و تخصصی ارائه شده در دانشگاه از نظر فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت و برنامه‌ریزی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز صورت پذیرفته است. همچنین متغیرهای دیگری نظیر جنسیت و جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان مورد مطالعه قرار گرفت. افراد مورد بررسی این تحقیق کلیه فارغ‌التحصیلان رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی (۹۹ مرد و ۳۴ زن) شاغل در آموزش و پرورش بودند که در تیرماه ۱۳۷۳ تا تیرماه ۱۳۷۷ فارغ‌التحصیل شده بودند. برای تعیین میزان فایده‌درسیهای ارائه شده، کلیه درسیهای اصلی و تخصصی رشته

۱- استادیار دانشگاه شیراز.

۲- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی (معاونت پژوهشی دانشگاه شیراز).

مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی در دوازده مقوله تقسیم شدند و فارغ‌التحصیلان در یک مقیاس پنج‌گزینه‌ای میزان فایده هر یک از درسها را مشخص نمودند. نتایج نشان داد که بیشترین میزان فایده در مقوله دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای بود و مقولات دانش و مهارت‌های روان‌شناختی و دانش و مهارت‌های مدیریتی در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. مقایسه نگرش فارغ‌التحصیلان مرد و زن درباره فایده درسهای ارائه شده، مشخص نمود که در مقولات دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای و دانش و مهارت‌های روان‌شناختی بین مردان و زنان تفاوت معنی‌دار وجود دارد. همچنین در مورد تأثیر جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان بر نگرش آنان نسبت به میزان فایده درسهای ارائه شده، نتایج نشان داد که میانگین نمرات مدیران در مقوله دانش و مهارت‌های مالی به‌طور معنی‌داری بیش از گروههای دیگر است.

کلید واژه‌ها: مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، مدیران، درسهای اصلی و تخصصی.

مقدمه

سرمایه‌گذاری برای تربیت و تأمین نیروی انسانی از جمله مسائل مهمی است که همواره ذهن مسئولان و مدیران جوامع را به خود مشغول داشته است. نقش نیروی انسانی در توسعه جامعه به قدری حایز اهمیت است که به عقیده بعضی از صاحب‌نظران اقتصاد، منابع انسانی متخصص و ماهر بزرگترین سرمایه اصلی هر جامعه محسوب می‌شود به همین دلیل باید به آموزش و پرورش به‌عنوان یک سرمایه ملی نگرست و آن را با ارزش‌ترین سرمایه که در وجود انسانها ذخیره می‌شود به حساب آورد.

دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی رسالت و وظیفه‌ای سنگین در جهت تربیت اصولی دانشجویان براساس نیازهای کشور دارند. لازمه عهده‌دار شدن چنین مسؤلیت خطیری، تلاش و کوشش پیگیر در زمینه شناخت مشکلات برنامه‌ریزی، تدوین برنامه‌ها، ارزشیابی برنامه‌های انجام شده و در نهایت در صورت اشکال، اصلاح آنهاست.

یکی از راههای نسبتاً مطمئن برای بررسی قوت‌ها و ضعف‌های برنامه‌ها و استفاده از منابع، بررسی و تعیین اثربخشی برنامه‌ها و کارایی فارغ‌التحصیلان دانشگاهها

و مؤسسات آموزش عالی است که تولید و برونداد آموزش عالی محسوب می‌شوند و باید از توان لازم و کافی برای درک و حل مشکلات کاری برخوردار باشند.

میرکمالی (۱۳۷۲)، فارغ‌التحصیلان را بهترین منبع برای ارزیابی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی می‌داند، به‌ویژه آنکه فارغ‌التحصیلان می‌توانند آموخته‌های خود را در محیط کار به محک آزمایش و تجربه بگذارند و قوت‌ها و ضعف‌های این آموزشها را دریابند. بدین لحاظ طراحی و انجام پژوهشهایی که اثربخشی تحصیلات عالی را مد نظر داشته باشد، اهمیت روزانزونی پیدا می‌کند.

حسینی (۱۳۷۶)، تحقیقات در این زمینه را مهم و ضروری دانسته و بیان نموده است که اطلاعات به‌دست آمده از این طریق به‌میزان زیادی می‌تواند زمینه‌ای عینی و مشخص، و نه ذهنی و مبهم، بر حل بسیاری از مسائلی که هم‌اکنون دانشگاهها با آن مواجهند را فراهم آورد. اطلاعاتی که از طریق این پژوهش به‌دست می‌آید از چند جنبه مهم است که به‌برخی از آنها اشاره می‌شود.

اول آنکه، درسهایی که در دانشگاه به دانشجویان ارائه می‌گردد ارزیابی شود و اطلاعات به‌دست آمده از این راه ممکن است در تصمیم‌گیریهای مدیران دانشگاه در خصوص ادامه یا قطع برنامه‌ها و یا بهبود و پیشرفت آنها مؤثر باشد (کمیته اطلاعات شغلی ایالت تگزاس، ۱۹۹۸).

دوم آنکه، به متقاضیان ثبت‌نام در دانشگاه کمک می‌کند تا با آگاهی از خدمات و نحوه ارائه آنها، با اطمینان خاطر بیشتری دانشگاه و رشته مورد نظر را انتخاب نمایند. در واقع، آنها حق دارند پیش از ورود به دانشگاه از عملکرد آن اطلاعات دقیقی داشته باشند (هاوکی ولی، ۱۹۹۹).

سومین دلیل آنکه، یافته‌های حاصل از انجام این‌گونه تحقیقات به سازمانهای اصلی جامعه، محققان علمی، مؤسسات بازرگانی و... کمک می‌کند تا خط‌مشی، سیاستها و نظراتشان را در خصوص برنامه‌ها و ارائه‌کنندگان خدمات تغییر دهند (مارش و ریشه، ۱۹۹۴).

در نهایت اطلاعاتی که از این طریق به‌دست می‌آید به مسؤولان تعیین بودجه سازمانهای آموزشی کمک می‌کند تا در تصمیمات خود برای تعیین بودجه، عاقلانه‌تر و واقع‌بینانه‌تر عمل نمایند (هسلوب، ۱۹۹۹).

بدین‌گونه، پژوهش حاضر با در نظر داشتن این جنبه‌های مهم به هدف ارزیابی دوره تحصیلات دانشگاهی از دیدگاه فارغ‌التحصیلان پرداخته است تا گامی در جهت اطلاع‌رسانی به مسئولان، برنامه‌ریزان و ارائه‌دهندگان خدمات علمی باشد.

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه فارغ‌التحصیلان دوره کارشناسی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز بودند که در فاصله زمانی تیرماه ۱۳۷۳ تا تیرماه ۱۳۷۷ تمامی درسهای خود را گذرانده بودند. کلیه این افراد به‌عنوان آزمودنیهای این تحقیق انتخاب شدند که جمع آنها ۲۲۵ نفر بود. پرسشنامه تحقیق برای فارغ‌التحصیلان از طریق پست ارسال گردید که ۱۴۱ نفر از فارغ‌التحصیلان پرسشنامه تکمیل شده را برگشت دادند. از این تعداد فارغ‌التحصیلان، ۱۳۳ نفر در آموزش و پرورش شاغل بودند که شامل ۹۹ مرد و ۳۴ زن می‌باشند. مقاله حاضر نتیجه تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست آمده از فارغ‌التحصیلان شاغل در آموزش و پرورش می‌باشد که اطلاعات مربوط به‌طور خلاصه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- تعداد فارغ‌التحصیلان جامعه و نمونه

جمع	زن	مرد	
۲۲۵	۶۰	۱۶۵	جامعه
۱۴۱	۳۷	۱۰۴	پاسخ‌دهندگان
۱۳۳	۳۴	۹۹	پاسخ‌دهندگان شاغل در آموزش و پرورش

جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان شاغل در آموزش و پرورش شامل شش گروه شغلی می‌شد. جدول ۲ وضعیت جایگاه شغلی آن عده از آزمودنیها را که در آموزش و پرورش شاغل بودند، نشان می‌دهد.

جدول ۲- جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان

جایگاه شغلی	مرد	زن	جمع
رئیس اداره	۱۲	—	۱۲
مدیر مدرسه	۱۹	۳	۲۲
معاون مدرسه	۲۴	۶	۳۰
مشاور مدرسه	۱۲	۱۵	۲۷
دبیر مدرسه	۲۱	۹	۳۰
کارمند اداری	۱۱	۱	۱۲
جمع	۱۹	۳۴	۱۳۳

ابزار تحقیق: برای جمع‌آوری اطلاعات در این بررسی از پرسشنامه‌ای که پژوهشگر ساخته بود، استفاده گردید. این پرسشنامه از دو بخش به شرح ذیل تشکیل شده بود:

الف- سؤالاتی در مورد ویژگیهای جمعیت، شناختی فارغ‌التحصیلان شامل؛ جنس، شغل، جایگاه شغلی، سال فراغت از تحصیل و...

ب- فایده‌ درسهای ارائه شده

برای پاسخگویی به بخش ب، کلبه‌ درسهای اصلی و تخصصی ارائه شده به فارغ‌التحصیلان در طول تحصیل در دوازده مقوله ارائه شده بود که این مقولات عبارت‌اند از: ۱- دانش و مهارتهای مدیریتی ۲- مهارتهای عملی مدیریتی ۳- دانش و مهارتهای زبان انگلیسی ۴- دانش و مهارتهای برنامه‌ریزی ۵- دانش و مهارتهای روان‌شناختی ۶- دانش و مهارتهای پژوهشی ۷- دانش و مهارتهای تدریس ۸- دانش و مهارتهای مشاوره‌ای ۹- دانش و مهارتهای استفاده از فناوری ۱۰- دانش و بینش ۱۱- دانش و مهارتهای مالی ۱۲- دانش و مهارتهای جامعه‌شناختی.

برای هر یک از مقوله‌ها، یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت خیلی مفید، مفید، نظری ندارم، بی‌فایده و خیلی بی‌فایده، در نظر گرفته شده بود. همچنین برای آزمون فرضیه‌های این پژوهش از آمار در دو سئوالم توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار) و استنباطی (آزمون t نمونه‌های مستقل و تحلیل واریانس یک‌راهه) استفاده شد.

روایی و پایایی: برای بررسی روایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات، گویه‌های پرسشنامه به ۱۰ استاد ارائه گردید تا درباره آن اظهار نظر نمایند. نظر استادان در مورد پرسشنامه جمع‌آوری و جمع‌بندی شد و بر این اساس تغییرات و اصلاحات لازم در پرسشنامه اعمال گردید.

برای سنجش پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از دوازده مقوله محاسبه شد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای نمره کلی فایده‌درسها نیز محاسبه گردید. در جدول ۳ ضرایب پایایی مقوله‌های دوازده‌گانه فایده‌درسهای آورده شده است.

جدول ۳- ضرایب پایایی پرسشنامه و مقوله‌های فرعی آن

مقولات	ضریب پایایی
۱ دانش و مهارت‌های مدیریتی	٪۷۵
۲ مهارت‌های عملی مدیریتی	٪۸۷
۳ دانش و مهارت‌های زبان انگلیسی	٪۹۳
۴ دانش و مهارت‌های برنامه‌ریزی	٪۷۶
۵ دانش و مهارت‌های روان‌شناختی	٪۸۲
۶ دانش و مهارت‌های پژوهشی	٪۷۹
۷ دانش و مهارت‌های تدریس	٪۶۰
۸ دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای	٪۸۱
۹ دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری	٪۶۳
۱۰ دانش و بینش فلسفی	٪۸۱
۱۱ دانش و مهارت‌های مالی	٪۸۰
۱۲ دانش و مهارت‌های جامعه‌شناختی	٪۷۶
ضریب کل فایده‌درسها	٪۹۲

شیوه جمع‌آوری اطلاعات

پرسشنامه تهیه شده، به آدرسهای پستی موجود در پرونده‌های فارغ‌التحصیلان ارسال گردید. در هر یک از پاکتهای پستی علاوه بر پرسشنامه، یک عدد پاکت پستی دارای تمبر و آدرس برگشت قرار داده شد تا باعث سهولت ارسال پاسخ گردد و احتمال بازگرداندن پرسشنامه افزایش یابد. یک ماه بعد از ارسال نخست، برای آن دسته از فارغ‌التحصیلان که پرسشنامه را برگشت نداده بودند، مجدداً پرسشنامه ارسال گردید. در مجموع ۱۴۱ پرسشنامه پاسخ داده شده از فارغ‌التحصیلان جمع‌آوری گردید از این تعداد ۱۳۳ نفر از فارغ‌التحصیلان در آموزش و پرورش اشتغال داشتند که ۹۹ مرد و ۳۴ زن بودند. میزان بازگشت در این تحقیق ۷۲/۳ درصد بود که با توجه به پژوهشهای انجام شده دیگر در این زمینه درصد بالا و قابل قبولی می‌باشد.

یافته‌ها

در مورد فایده‌درسهای رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه شیراز، درسهای ارائه شده در دوازده مقوله دسته‌بندی شده بود که این مقولات براساس پاسخهای فارغ‌التحصیلان شاغل در آموزش و پرورش رتبه‌بندی شدند. بالاترین رتبه برای مقوله «دانش و مهارتهای مشاوره‌ای» که شامل درسهای مقدمات مشاوره و راهنمایی، راهنمایی شغلی و تحصیلی و مسائل نوجوانان و جوانان می‌باشد، به دست آمد و پس از این مقوله «مقولات دانش و مهارتهای روان‌شناختی» و «دانش و مهارتهای مدیریتی» در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفتند.

در جدول ۴، درصد پاسخهای فارغ‌التحصیلان در مورد فایده‌درسهای ارائه شده نشان داده شده است.

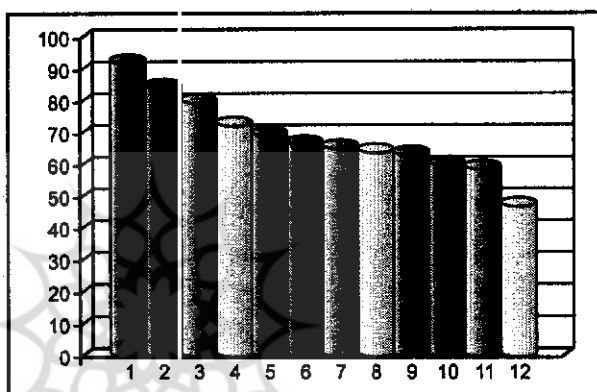
جدول ۲- درصد پاسخهای فارغ‌التحصیلان در مورد میزان فایده‌ درسهای ارائه شده

ردیف	مقوله	خیلی بی‌فایده	خیلی بی‌فایده	بی‌فایده	نظری ندارم	مفید	خیلی مفید
۱	دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای	۱/۴۳	۲/۳۶	۴/۴۹	۳۲/۱۵	۵۹/۵۷	
۲	دانش و مهارت‌های روان‌شناختی	۳/۰۷	۳/۹	۹/۲۲	۳۰/۸۵	۵۲/۹۶	
۳	دانش و مهارت‌های مدیریتی	۲/۳۶	۶/۳۸	۱۲/۰۶	۳۳/۸	۴۵/۴	
۴	دانش و مهارت‌های پژوهشی	۴/۶۸	۸/۳۷	۱۴/۸۹	۳۶/۰۳	۳۶/۰۳	
۵	دانش و مهارت‌های تدریس	۲/۱۳	۹/۵۷	۱۹/۵	۳۴/۴	۳۴/۴	
۶	دانش و مهارت‌های جامعه‌شناختی	۴/۰۲	۱۱/۵۸	۱۸/۲	۴۰/۴۳	۲۵/۷۷	
۷	دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری	۶/۰۳	۱۳/۴۷	۱۵/۶	۳۵/۸۲	۲۹/۰۸	
۸	مهارت‌های عملی مدیریتی	۹/۲۲	۱۲/۴۱	۱۴/۱۸	۳۰/۵	۳۳/۶۹	
۹	دانش و بینش فلسفی	۶/۶۲	۸/۷۵	۲۱/۵۱	۳۹/۹۵	۲۳/۱۷	
۱۰	دانش و مهارت‌های مالی	۷/۰۹	۱۵/۶	۱۸/۴۴	۳۴/۲۲	۲۴/۶۵	
۱۱	دانش و مهارت‌های برنامه‌ریزی	۶/۸۱	۱۲/۲	۲۳/۲۶	۳۵/۶	۲۲/۱۳	
۱۲	دانش و مهارت‌های زبان انگلیسی	۱۶/۳۱	۱۸/۴۴	۱۸/۷۹	۲۶/۹۶	۱۹/۵	

در بین این دوازده مقوله حدود ۹۲ درصد از فارغ‌التحصیلان، مقوله «دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای» را که شامل درسهای مقدمات مشاوره و راهنمایی، راهنمایی شغلی و تحصیلی و مسائل نوجوانان و جوانان می‌باشد، مفید یا خیلی مفید بیان نموده‌اند. حدود ۸۴ درصد فارغ‌التحصیلان مقوله «دانش و مهارت‌های روان‌شناختی» را مفید یا خیلی مفید دانسته‌اند. این مقوله شامل درسهای روان‌شناسی عمومی، روان‌شناسی تربیتی، روان‌شناسی رشد کودک، روان‌شناسی رشد نوجوانی، روان‌شناسی اجتماعی در تعلیم و تربیت و آموزش و پرورش کودکان استثنایی می‌باشد. مقوله «دانش و مهارت‌های مدیریتی» در رتبه سوم قرار گرفته است که حدود ۷۹ درصد از

فارغ‌التحصیلان، این مقوله را خیلی مفید یا مفید بیان کرده‌اند که شامل درسهای مدیریتی عمومی، اصول مدیریت آموزشی، مدیریت اسلامی، نظارت و راهنمایی تعلیماتی، روابط سازمانی در سازمانهای آموزشی و سازمان و قوانین آموزش و پرورش می‌باشد. نمودار ۱ درصد پاسخ فارغ‌التحصیلانی را که هر یک از مقوله‌های فایده‌ درسهای ارائه شده را مفید یا خیلی مفید ذکر کرده‌اند، نشان می‌دهد:

- ۱ دانش و مهارتهای مشاوره‌ای
- ۲ دانش و مهارتهای روان‌شناختی
- ۳ دانش و مهارتهای مدیریتی
- ۴ دانش و مهارتهای پژوهشی
- ۵ دانش و مهارتهای تدریس
- ۶ دانش و مهارتهای جامعه‌شناختی
- ۷ دانش و مهارتهای استفاده از فناوری
- ۸ مهارتهای عملی مدیریت
- ۹ دانش و پیش‌فکری
- ۱۰ دانش و مهارتهای مالی
- ۱۱ دانش و مهارتهای برنامه‌ریزی
- ۱۲ دانش و مهارتهای زبان‌انگلیسی



نمودار ۱- فایده‌ درسهای ارائه شده

مقایسه نگرش فارغ‌التحصیلان زن و مرد رشته مدیریت و برنامه‌ریزی دانشگاه شیراز درباره فایده مهارتهای آموخته شده، نشان داد که تنها در «مقوله‌های دانش و مهارتهای مشاوره‌ای» و «دانش و مهارتهای روان‌شناختی» تفاوت معنی‌داری بین دو گروه مرد و زن وجود دارد. بدین ترتیب که در «مقوله دانش و مهارتهای مشاوره‌ای» میانگین نمرات به دست آمده برای گروه زنان از میانگین گروه مردان به‌طور معنی‌داری بالاتر است ($t=3/91$ و $p=0/001$) و در مورد فایده مقوله «دانش و مهارتهای روان‌شناختی» میانگین به دست آمده برای گروه زنان به‌طور معنی‌داری از میانگین مردان بالاتر است ($t=2/52$ و $p=0/013$). در سایر مقولات بین نگرش فارغ‌التحصیلان زن و مرد تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. جدول ۵ نتایج به دست آمده از مقایسه فارغ‌التحصیلان زن و مرد را براساس فایده درسهای ارائه شده، در مواردی که تفاوت آنها معنی‌دار می‌باشد، نشان می‌دهد:

جدول ۵- خلاصه نتایج مقایسه نگرش مردان و زنان در مقوله‌های فایده‌ درسه‌های ارائه شده

مقوله‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی‌داری
دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای	۱۰۴	۴/۳۶	۰/۷۴	۳/۹۱	۰/۰۱
دانش و مهارت‌های روان‌شناختی	۳۷	۴/۷۳	۰/۳۸		
دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای	۱۰۴	۴/۲	۰/۷۳	۲/۵۲	۰/۰۰۳
دانش و مهارت‌های روان‌شناختی	۳۷	۴/۴۴	۰/۳۶		

در مورد تأثیر جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان شاغل بر نگرش آنها نسبت به فایده‌ مهارت‌های آموخته شده، سه گروه مدیران، (رئیس اداره و مدیر مدرسه)، معاونان و دبیران (دبیران و مشاوران) در مقوله‌های دوازده‌گانه فایده‌ درسه‌ها با یکدیگر مقایسه شدند. در مقوله دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری که شامل درسه‌های مقدمات فناوری آموزشی و کاربرد کامپیوتر در مدیریت آموزشی می‌باشد، میانگین گروه معاونان از دو گروه دیگر بالاتر و تفاوت نیز معنی‌دار است ($F=۴/۱۵$ ، $df=۲$ ، $P<۰/۰۱۸$). جدول ۶ نتایج مربوط به تحلیل واریانس بین سه گروه مدیران، معاونان و دبیران با فایده‌ مقوله دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری را نشان می‌دهد:

جدول ۶- نتایج تحلیل واریانس بین جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان با اهمیت مقوله دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری

منبع واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی‌داری
بین گروه‌ها	۶/۳۵	۲	۳/۱۷		
درون گروه‌ها	۹۰/۲۲	۱۱۸	۰/۷۶	۴/۱۵	۰/۰۱۸
کل	۹۶/۵۷	۱۲۰			

آزمون تعقیبی توکی نیز مشخص نمود که تفاوت بین دو گروه معاونان و دبیران معنی دار می‌باشد. بین دو گروه مدیران و معاونان و همچنین بین دو گروه مدیران و دبیران تفاوت معنی داری مشاهده نشد.

در مقوله دانش و مهارتهای مالی، که شامل درسهای کلیات اقتصاد، اقتصاد آموزش و پرورش، مبانی امور مالی و تنظیم بودجه و نیز اصول حسابداری است، میانگین نمره گروه مدیران از گروه معاونان و دبیران بیشتر و تفاوت مشاهده شده نیز معنی دار می‌باشد ($F=5/01$, $df=2$, $P<0/008$). جدول ۷ نتایج مربوط به تحلیل واریانس بین سه گروه مدیران، معاونان و دبیران فایده مقوله دانش و مهارتهای مالی را نشان می‌دهد:

جدول ۷- نتایج تحلیل واریانس بین جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان با فایده مقوله دانش و مهارتهای مالی

منبع واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی داری
بین گروهها	۸/۶۶	۱	۴/۳۳		
درون گروهها	۱۰۲	۱۱۸	۰/۸۶	۵/۰۱	۰/۰۰۸
کل	۱۱۰/۶۶	۱۱۰			

آزمون تعقیبی توکی در این مورد نیز مشخص نمود که تفاوت بین دو گروه مدیران و دبیران معنی دار می‌باشد. بین دو گروه مدیران و معاونان و همچنین بین دو گروه معاونان و دبیران تفاوت معنی داری مشاهده نشد. در مقولات دیگر نیز تفاوت معنی داری مشاهده نگردید.

بحث و نتیجه گیری

موضوع این مطالعه بررسی میزان فایده درسهای اصلی و تخصصی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی از نظر فارغ‌التحصیلان شاغل در آموزش و پرورش می‌باشد. در

این تحقیق درسه‌های اصلی و تخصصی ارائه شده در دوره کارشناسی به دوازده مقوله تقسیم شد و نظر فارغ‌التحصیلان درباره فایده درسه‌های ارائه شده جمع‌آوری گردید. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که بیشتر فارغ‌التحصیلان این پژوهش در جایگاه‌های شغلی مربوط به رشته تحصیلی خود مشغول به کار شده‌اند و به نظر می‌رسد همین عامل موجب شده است تا فارغ‌التحصیلان درسه‌های ارائه شده را از لحاظ فایده در حد مفید یا خیلی مفید ارزیابی نمایند. مقوله دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای از نظر فایده در رتبه نخست قرار دارد و مقوله‌های دانش و مهارت‌های روان‌شناختی و دانش و مهارت‌های مدیریتی در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. این نتایج نشان‌دهنده نیاز شدید مدیران آموزشی به دانستن اصول و فنون مشاوره، روان‌شناسی و کسب مهارت در این زمینه می‌باشد. ضمن آنکه نمی‌توان این نکته را نادیده گرفت که تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان دارای جایگاه شغلی نظیر مشاور، دبیر و معاون مدرسه بودند که در این جایگاه‌های شغلی، نیاز به درسه‌های مربوط به مشاوره و روان‌شناسی بیشتر است.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش حاضر، آن بود که فارغ‌التحصیلان زن، مقولات دانش و مهارت‌های مشاوره‌ای، دانش و مهارت‌های روان‌شناختی را به طور معنی‌داری مفیدتر از فارغ‌التحصیلان مرد بیان کرده‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که حدود نیمی از فارغ‌التحصیلان زن شاغل در آموزش و پرورش که در این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفته‌اند در جایگاه شغلی مشاور فعالیت داشتند، در صورتی که تنها ۱۲ درصد از فارغ‌التحصیلان مرد دارای جایگاه شغلی مشابهی در مدارس بودند. بدیهی است که نیاز مشاوران به درسه‌های مربوط به مشاوره و روان‌شناسی بیشتر می‌باشد.

یافته دیگر در پژوهش حاضر آن بود که مدیران، در مقایسه با دبیران، درسه‌های مقوله دانش و مهارت‌های مالی را مفیدتر تلقی می‌کنند و بین مدیران و معاونان در این خصوص تفاوت معنی‌دار نمی‌باشد. به طور معمول دبیران از درسهایی که در مقوله «دانش و مهارت‌های مالی» قرار دارد، کمتر در شغلشان استفاده می‌کنند و مدیران به جهت نوع مسؤلیتشان، با امور مالی بیشتر ارتباط دارند. نتایج تحقیقات هسلوپ (۲۰۰۰)، هاوکی ولی (۱۹۹۹) و سادمنت و هسلوپ (۱۹۹۷) ارتباط مثبت جایگاه شغلی فارغ‌التحصیلان با فایده درسه‌ها را نشان می‌دهند.

سرانجام اینکه یافته‌ها نشان داد معاونان مقوله «دانش و مهارت‌های استفاده از

فناوری» را مفیدتر از دبیران و مدیران می‌دانند و تفاوت بین معاونان و دبیران از این لحاظ معنی‌دار بود. مقوله «دانش و مهارت‌های استفاده از فناوری» شامل دو درس مقدمات تکنولوژی آموزشی و کاربرد کامپیوتر در مدیریت آموزشی است. شاید بتوان دلیل معنی‌دار بودن تفاوت بین نمرات گروه معاونان و گروه دبیران را در استفاده از کامپیوتر در محیط شغلی فارغ‌التحصیلان دانست. معمولاً معاونان وظایف اجرایی مدارس را انجام می‌دهند و برای تهیه گزارش و یا ثبت اطلاعات مربوط به فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان از قبیل ثبت نمرات امتحانی، محاسبه میانگین، تهیه کارنامه و غیره با کامپیوتر کار می‌کنند و با اطمینان می‌توان گفت که معاونان بیشتر از دبیران و حتی مدیران از کامپیوتر در امور شغلی استفاده می‌کنند. بنابراین، فایده درس کامپیوتر برای آنها در محیط شغلی نسبت به دبیران و مدیران بیشتر بوده است.

یافته‌های این پژوهش مشخص نمود که درسهای مربوط به مشاوره و روان‌شناسی برای مدیران آموزشی از فایده زیادی برخوردار است. بنابراین علاوه بر درسهای مدیریتی، توجه بیشتر در ارائه درسهای دانشگاه در زمینه مشاوره و روان‌شناسی می‌تواند فارغ‌التحصیلان این رشته دانشگاهی را در انجام وظایفشان بیشتر یاری دهد.

پیشنهادها

در این پژوهش دسترسی به فارغ‌التحصیلان با مشکلات بسیاری همراه بود. فقدان اطلاعات لازم و روزآمد در خصوص محل کار و سکونت فارغ‌التحصیلان مرحله جمع‌آوری اطلاعات را بسیار طولانی نمود بنابراین برای انجام این‌گونه تحقیقات ایجاد بانک اطلاعات فارغ‌التحصیلان در دانشگاه ضروری به نظر می‌رسد. همچنین در این پژوهش بعضی از مقوله‌های درسی همچون دانش و مهارت‌های برنامه‌ریزی و زبان انگلیسی از نظر فایده برای فارغ‌التحصیلان، نسبت به سایر مقوله‌ها در جایگاه پایین‌تری قرار گرفتند که اهمیت این دروسها بر صحنه‌پردازان پوشیده نیست. با توجه به اینکه این پژوهش فقط در مورد فایده درسهای ارائه شده انجام شده است، نمی‌تواند برای این موضوع پاسخ مناسبی ارائه دهد. لذا شایسته است در تحقیقات بعدی درسهای این رشته تحصیلی از نظر محتوای آموزشی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

حسینی، س.ع.ا. (۱۳۷۶)، «بررسی اجمالی تجارب آموزشی - فرهنگی گروهی از فارغ‌التحصیلان دانشگاه شیراز در سه زمینه میزان رضایتمندی، تحقق آرمانهای آموزشی و اندازه تغییرات»، *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره دوازدهم، شماره دوم، بهار، صص ۱-۴۰.

میرکمالی، م. (۱۳۷۲)، «تحلیلی بر توانمندیهای شغلی فارغ‌التحصیلان دانشگاهها»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره چهارم، زمستان، صص ۱۳-۳۸.

HAWKEY, COLLEEN, LEE, ROBERT. (1999). One Year Graduate Follow-up Survey of (1996), Baccalaureate Graduates from BC s Public Universities, University Presidents Council, Canada, British Columbia.

HESLOP, JOANNE. (2000). 1998 Five-Year Graduate Follow-up Survey of 1993 Baccalaureate and PDP Graduates, Office of Analytical Studies, Simon Fraser University, Canada, British Columbia, Burnaby.

HESLOP, JOANNE. (1999). 1997, One Year Follow-up Survey of 1996, Baccalaureate and PDP Graduates, Office of Analytical Studies, Simon Fraser University, Canada, British Columbia, Burnaby.

MARSH, H. W. & ROCHE, L.A. (1994). The use of students evaluations of university teaching to improve teaching effectiveness, Higher Education Division, Evaluations and Investigations Program, Department of Employment, Education and Training, Canberra, Australian Government Publishing Service.

SUDMANT, WALTER, HESLOP, JOANNE. (1997). Five Year Graduate Follow-up Survey of 1991, Baccalaureate Graduates from BC s Public Universities. University Presidents Council. Canada, British Columbia.

TEXAS STATE OCCUPATIONAL INFORMATION COORDINATING COMMITTEE. (1998). What is follow-up?. Texas State Occupational Information Coordinating Committee, Austin, Texas.

وصول: ۸۱/۷/۲۰

پذیرش: ۸۱/۱۱/۲۳